

№ 7-09/09/23

на № _____

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Бориса Леонідовича Єрофалова
«Архітектурно-розпланувальні засади розвитку столичного міста Києва
у XIX та на початку XX століття»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури
за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація
пам'яток архітектури

Робота присвячена, в першу чергу, містобудівній діяльності в Києві XIX – початку XX століть, коли місто отримує свою сучасну структуру і сучасне обличчя в межах нинішнього центру. По-друге, у дослідженні особливим авторським чином висвітлені аспекти безпосередньо розпланувальної реконструкції та композиційні підходи до формування архітектурних ансамблів міста. І, по-третє, чи не основним у роботі постає питання про зміст і значимість нових нормативних заходів у процесі децентралізації управління та демократизації життя як такого, що певним чином співзвучно добі сьогоденній.

Тема дисертації надзвичайно актуальна, адже в Києві XIX і початку XX століття вперше на вітчизняних теренах було впорядковано регламентацію міської забудови за місцевими правилами, що в значній мірі впорядкувало містобудівну діяльність, чітко регламентувало проєктні та будівельні процедури, ввело і спростило процес узгодження проєктів.

Відміна кріпосного права та переміщення великих верств населення, як по горизонталі (тобто територіально), так і по вертикалі (соціально), створило умови, за яких Київ, що вже до того часу мав інфраструктурні переваги «першої столиці», отримує значні перспективи інвестиційної діяльності, яка очолюється Міською думою, та нові потужні програми розвитку освіти, науки, промисловості, торгівлі і зокрема будівництва. Все це призвело до експоненціального зростання населення міста з 40 до 600 тисяч мешканців за півстоліття, що стимулювало житлове та цивільне будівництво і залучило до сфери містобудівного проектування крупних архітекторів з Санкт Петербургу, Варшави та інших центрів підготовки архітектурних кадрів. Це значною мірою вплинуло на архітектурний вигляд міста і форму його центральної частини. Завдяки чіткій регламентації міського будівництва та жорсткого дотримуваним правил забудови, місто будувалось достатньо швидко та ефективно, особливо в періоди так званих будівельних бумів кінця XIX століття та 1910-х років.

Тема дисертації актуальна також тому, що сьогодні практично зруйновано систему управління архітектурно-містобудівним процесом у Києві. За останні двадцять років непропорційно великими об'ємами житлового будівництва практично зруйновано еволюційний розвиток міського організму. Адже свого часу Київ став великим і впорядкованим містом завдяки подоланню стихії та хаосу шляхом введення зрозумілих параметричних обмежень, яких місто конче потребує і сьогодні. Конче потрібне підсилення та реформування органів архітектурного контролю, на відміну від усталених малоефективних органів ДАБІ. Тому необхідно встановлення жорсткого регулювання міського будівництва за загальними простими правилами, з використанням проаналізованого автором досвіду XIX століття. Це в значній мірі також визначає актуальність роботи.

В дисертації послідовно розглянуті генеза досліджень містобудівної діяльності в Києві XIX та початку XX століття, визначені основні її періоди, досліджено чинники та методи розпланувальної реконструкції міста в першій половині XIX століття, визначені нові засади містобудівної діяльності у Києві в

другій половині століття під час так званих Великих реформ і, наприкінці, розглянуті теорія і практика архітектурно-розпланувальної діяльності в місті на рубежі століть з визначенням нових теоретичних концепцій містобудування, розпланувальних та композиційних підходів до формування архітектурних ансамблів. Структура дослідження є логічною і забезпечує стислий та змістовний розгляд складної теми.

Основні результати роботи викладено послідовно і конструктивно і направлено на удосконалення методології містобудівного аналізу, на організацію управління архітектурою та містобудуванням як цілісним об'єктом і націлені на формулювання ефективних правил (поверховість, щільність, висотність, гармонійність, екологічність) і структурування процесів містобудівної діяльності в місті Києві в умовах його зростання і претворення у місто – метрополію.

Результати дослідження опубліковані в необхідному обсязі (перелічені в підрозділі «Апробація наукових результатів») та можуть бути використані в сфері організації практичної і теоретичної архітектурної діяльності, у містобудівному проєктуванні та у підготовці професійних кадрів.

Підкреслюючи високий рівень представленої дисертації необхідно висловити деякі зауваження:

1. Обраний період є занадто протяжним, що спричиняє відповідні труднощі у рівномірності сприйняття представленого матеріалу. Перша частина дослідження представлена з професійно-розпланувальної точки зору; частина реформаторська, 1860-1870-і рр., занурює нас в тонкощі законодавчо-юридичних питань; натомість наприкінці ми зіштовхуємося з усіма особливостями архітектурно-композиційного та містобудівного аналізу. Тобто з однієї дослідницької праці можна було би фактично створити три окремі праці. Однак завдяки стислій манері авторського викладу дисертація допомагає досягнути цілісне велике полотно архітектурно-містобудівних перетворень Києва протягом півтора століття.

2. У підрозділах 3.1. «Чинники прискороного містобудівного розвитку Києва в період реформ 1860-1870-х рр.» і 3.2. «Нормативні заходи регулювання розпланувальної та будівельної діяльності в Києві від 1860-х до Міської реформи 1917 р.» автор активно використовує статистичні дані про кількісний, професійний та національний склад населення, про кількісну та якісну структуру житлового фонду міста, користуючись результатами рідкісних переписів населення 2.03.1874 р. та 16.09.1917 р. Тобто використано всі принади методу статистичного дослідження. Однак не завадило би перелічити цей метод у загальному розлоговому списку методів задіяних у дослідженні.
3. Поверховим чином показано новизну висвітлення в урбаністичних процесах Києва ХІХ ст. зеленого будівництва. Цей аспект в царині містобудування на той час був буквально революційним. І це не в останню чергу відноситься до сильної сторони роботи – звернення до питань екології та зеленого проєктування, залучення природного потенціалу київських середмість в загальну містобудівну структуру Києва. Проникнення в тему та опрацювання джерел в цьому аспекті є надзвичайно глибоким, а введений в науковий обіг матеріал виключно цікавим та оригінальним, що дає новий поштовх для розуміння характеру історично складеної урбаністичної системи Києва і його необхідно було виділити особливо в загальних висновках.

Борис Леонідович Єрофалов вже багато років є одним з ведучих українських дослідників в царині архітектурознавства, теорії та історії архітектури і містобудування, засновник і беззмінний редактор професійного архітектурного часопису «А+С» (з 1995), автор більш ніж двох десятків монографій та 800 статей на архітектурну та урбаністичну тематику. Він є Лауреатом Державної премії України в галузі архітектури (2006), дійсним член Української академії архітектури (2007).

Очевидно, обрана тема не є випадковою, а результатом його всього творчого життя і представлена робота буде служити фундаментом і відправною точкою для інших ґрунтовних праць, присвячених Києву. Вказана праця разом

із фундаментальними монографіями автора, «Архітектура імперського Києва» (2000), «Архітектура радянського Києва» (2000); «Архітектурний атлас Києва» (2013, 2021); «Kyiv Other where: Київ якого ніколи не було, Київ яким він був, Київ яким він міг би бути» (2014); «Римський Київ, або Castrum Azagarium на Києво-Подолі» (2016); «Архітектура незалежного Києва» (2020) засновуть окрему галузь “Києвознавства” в українській архітектурній науці XXI століття.

Автореферат дисертації повністю відображає основні теоретичні та практично значимі положення роботи, а також результати її апробації.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Бориса Леонідовича Єрофалова «Архітектурно-розпланувальні засади розвитку столичного міста Києва у XIX та на початку XX століття» відповідає обраній спеціальності 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури і вимогам ВАК України до кандидатських дисертацій, а її автор Б.Л. Єрофалов заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 - теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури

Доктор архітектури, професор,
Директор Інституту архітектури
та дизайну Національного університету
“Львівська політехніка”

Б.С.Черкес

09.09.2023.